

KLIMAT I POLITYKA

e-Politikon

KWARTALNIK NAUKOWY OŚRODKA ANALIZ POLITOLOGICZNYCH
UNIwersytetu Warszawskiego

Numer VII, jesień 2013

ISSN 2084-5294

**Rada
Redakcyjna**

prof. Oksana P. Ovchinnikova (Orłowska Regionalna Akademia
Administracji Państwowej, Rosja)
prof. Stanisław Sulowski (Uniwersytet Warszawski)
prof. Szewach Weiss (University of Haifa, Izrael)
prof. Konstanty A. Wojtaszczyk (Uniwersytet Warszawski)

**Kolegium
redakcyjne:**

**Redaktor
Naczelny**

dr Olgierd Annusewicz

**Redaktorzy
naukowi numeru**

dr Olgierd Annusewicz
dr Krzysztof M. Księżopolski

**Sekretarz
Redakcji**

Paweł Krasowski

**Redaktorzy
tematyczni**

dr Izolda Bokszczanin, dr Rafał Chwedoruk, dr Tomasz Godlewski,
dr hab. Jolanta Itrich-Drabarek, dr Marek Kochan,
dr Krzysztof Księżopolski, dr Anna Materska-Sosnowska,
dr Renata Mieńkowska-Norkiene, doc. Ewa Pietrzyk-Zieniewicz,
dr Błażej Poboży, dr Tomasz Słomka, Jarosław Spychała,
dr Adam Szymański, dr Marcin Tobiasz, prof. Andrzej Wierzbicki,
dr hab. Justyna Zając, dr Jakub Zajączkowski, dr Jacek Zaleśny,
dr Piotr Załęski, dr Aleksandra Zięba, dr Jacek Ziółkowski

**Redaktorzy
językowi**

Eva Allen (native speaker)
Joanna Hermanowska
Katarzyna Wojtak

**Redaktor
statystyczny**

dr Tomasz Gackowski

**Wsparcie
redakcyjne**

Patrycja Bytner, Antoni Morawski, Tadeusz Mroziuk

Projekt graficzny

Radosław Stachurski/ dreamstime.com

Copyright by

Ośrodek Analiz Politologicznych UW

Warszawa 2012

ISSN 2084-5294

Uniwersytet Warszawski

Ośrodek Analiz Politologicznych

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

adres do korespondencji:

ul. Nowy Świat 67, pok. 3, 00-927 Warszawa

biuro@oapuw.pl, www.oapuw.pl, www.epolitikon.pl

Marcin Czyżniewski

POLITYKA KLIMATYCZNA REPUBLIKI CZESKIEJ

Słowa kluczowe:

Republika Czeska, polityka klimatyczna, energia jądrowa, odnawialne źródła energii, emisja gazów cieplarnianych

Wprowadzenie

Republika Czeska to przykład państwa, którego gospodarka oparta jest na tradycyjnych źródłach energii, przede wszystkim na węglu. Z czasów reżimu komunistycznego odziedziczyła przestarzałe technologie i infrastrukturę, które jeszcze dziś, dwie dekady od Aksamitnej Rewolucji, niekorzystnie wpływają na efektywność energetyczną przemysłu. Warunki naturalne ograniczają przy tym rozwój odnawialnych źródeł energii. Z drugiej strony, Czechy mają potencjał rozwoju energetyki jądrowej, jednak jest on mocno ograniczany przez uwarunkowania polityczno-społeczne. Niekorzystne wskaźniki związane z emisją gazów cieplarnianych i poziomem zużycia energii oraz zobowiązania wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej spowodowały podjęcie poważnych wysiłków na rzecz opracowania i wdrożenia spójnej i efektywnej polityki klimatycznej w tym kraju. Wpływ na jej kształt ma bez wątpienia fakt silnego upolitycznienia kwestii związanych z ochroną środowiska, co ma swoje korzenie jeszcze w czasach ruchu dysydenckiego. Poniższy artykuł przedstawia najważniejsze uwarunkowania mające wpływ na czeską politykę przeciwdziałania zmianom klimatu i opisuje podjęte w jej ramach działania.

Uwarunkowania polityki klimatycznej Republiki Czeskiej – sektor energetyczny i zobowiązania międzynarodowe

Republika Czeska jest krajem wysoko uprzemysłowionym. W 2010 r. udział przemysłu w PKB był tu najwyższy spośród wszystkich państw Unii Europejskiej i wyniósł 29,5 proc. (przy średniej unijnej na poziomie 18,7 proc.)³⁶. Poziom ten wpływa w oczywisty sposób na strukturę zużycia energii. To właśnie przemysł jest jej największym konsumentem. W 2010 r. ta gałąź gospodarki zużyła 36,6 proc. energii skonsumowanej na rynku wewnętrznym. Dla gospodarstw domowych wskaźnik ten wyniósł 25,7 proc., a dla transportu 23,2 proc. Jest to sytuacja nietypowa dla rynku energetycznego w Unii Europejskiej, wystarczy przypomnieć, że w 2009 r. tylko w pięciu krajach członkowskich UE przemysł był większym konsumentem energii niż transport³⁷. Analiza danych z ostatniej dekady pokazuje, że w największym tempie zwiększa się konsumpcja energii w transporcie, za to zapotrzebowanie na energię w przemyśle i gospodarstwach domowych w niewielkim stopniu spadło. Nie należy spodziewać się w najbliższym czasie zmiany struktury zużycia energii w Republice Czeskiej, niemniej widać, że różnice w zużyciu energii w poszczególnych sektorach gospodarki będą się zmniejszać.

Czeska gospodarka oparta jest na paliwach stałych, przede wszystkim na węglu. Szacuje się, że 44 proc. produkowanej energii pochodzi ze spalania węgla brunatnego, a 23 proc. z węgla kamiennego³⁸. W przemyśle węglowym zatrudniona jest połowa pracowników całego sektora energetycznego w Czechach, a roczne wydobycie (dane dla roku 2012) wynosi 11,3 mln ton węgla kamiennego i 44,7 mln ton węgla brunatnego³⁹. W poszczególnych gałęziach gospodarki i w zależności od rodzaju potrzebnej energii udział węgla w konsumpcji energii jest różny, zawsze jednak pozostaje on jej istotnym źródłem⁴⁰. Dla przykładu, głównym źródłem ogrzewania gospodarstw domowych jest gaz ziemny (37,7 proc.), a centralne

³⁶ Zpráva o životním prostředí ČR v roce 2011, [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zprava_o_zivotnim_prostredi_2011/\\$FILE/OEDN-zprava_o_zivotnim_prostredi_2011-20130329.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zprava_o_zivotnim_prostredi_2011/$FILE/OEDN-zprava_o_zivotnim_prostredi_2011-20130329.pdf), 8.09.2013.

³⁷ Eurostat: *Energy, Transport, Environment Indicators*, Luxembourg 2011, s. 46.

³⁸ Tamże, s. 34.

³⁹ <http://energostat.cz/uhli.html>, 12.09.2013.

⁴⁰ Eurostat: *Energy, Transport, Environment Indicators...*, s. 50.

ogrzewanie, zaopatrywane głównie z elektrociepłowni węglowych, zabezpiecza 36,7 proc. potrzebnej energii cieplnej. Węgiel to także podstawa czeskiego eksportu surowców. Republika Czeska jest jednym z trzech (obok Polski i Estonii) największych eksporterów netto paliw stałych w Unii Europejskiej. Poziom wydobycia i eksportu węgla ma wpływ na stosunkowo niski wskaźnik zależności energetycznej czeskiej gospodarki wynoszący w 2008 r. 28 proc. (wobec średniej unijnej na poziomie 53,8 proc.). Własne źródła ropy czy gazu są jednak niewielkie (zaspokajają jedynie 2 proc. potrzeb) i zmiany w strukturze produkcji energii będą niekorzystnie wpływać na poziom zależności energetycznej Republiki Czeskiej: w im mniejszym stopniu czeska gospodarka będzie się opierała na węglu, tym większy będzie wskaźnik jej uzależnienia od importu surowców do produkcji energii (o czym wspomnimy jeszcze szerzej).

W 2009 r. produkcja energii pierwotnej w Republice Czeskiej wyniosła 31 140 Ktoe (kiloton ekwiwalentu ropy naftowej). W przeliczeniu na jednego mieszkańca zapotrzebowanie na energię jest o 6 proc. wyższe niż średnia unijna. Republika Czeska pozostaje przy tym jednym z największych eksporterów netto energii elektrycznej. W 2009 r. zajęła pod tym względem drugie miejsce w UE po Francji.

Poważnym problemem pozostaje wysoka energochłonność czeskiej gospodarki związana przede wszystkim z niskim poziomem efektywności energetycznej dotyczącym zarówno produkcji, jak i konsumpcji energii. Republika Czeska należy do państw UE o największym stopniu energochłonności PKB. Wskaźnik energii potrzebnej na każdy tysiąc euro czeskiego PKB trzykrotnie przekracza średnią unijną, co daje Republice Czeskiej czwarte miejsce od końca po Bułgarii, Estonii i Rumunii⁴¹. Między rokiem 2000 a 2006 wskaźnik efektywności energetycznej przemysłu podniósł się o 10 proc., co było wynikiem lepszym niż średnia unijna wynosząca wówczas 8,6 proc. Całkowity wskaźnik efektywności energetycznej w Republice Czeskiej spadł

⁴¹ Tamże, s. 32.

wówczas w wyniku pogorszenia się poziomu efektywności w transporcie aż o 16,5 proc⁴².

Udział przemysłu w PKB, poziom konsumpcji energii i niekorzystne wskaźniki efektywności energetycznej przekładają się na poważne problemy z zanieczyszczeniem środowiska. Pamiętać przy tym należy, że powstała w 1993 r. Republika Czeska wchodziła w okres samodzielności państwowej z fatalnym dziedzictwem pozostawionym przez okres rządów komunistycznych. Wysoki stopień zanieczyszczenia powietrza, wody i gruntów sprawił, że w światowych zestawieniach Czechosłowacja końca lat 80-tych zajmowała pod względem ich jakości jedno z ostatnich miejsc⁴³. Podobnie jak w innych państwach bloku wschodniego, kwestie ekologii musiały ustąpić czynnikom gospodarczym, priorytetem był rozwój produkcji przemysłowej, w tym przemysłu ciężkiego opartego na nieprzyjaznych środowisku technologiach i przestarzałej infrastrukturze.

Republika Czeska emituje 0,3 proc. światowego poziomu gazów cieplarnianych rocznie. Gdy jednak przeliczymy poziom emisji na liczbę mieszkańców, okazuje się, że wskaźnik ten jest ponad dwukrotnie wyższy niż w przypadku Chin, a średnią unijną przekracza o 35 proc⁴⁴. Poziom emisji gazów cieplarnianych zmniejsza się z roku na rok, jednak wciąż pozostaje wysoki. Emisja samego tylko dwutlenku węgla zmalała w latach 1992–2009 o 21,5 proc. (ze 139 do 109 mln ton rocznie). Jak pokazuje poniższa tabela, nie jest to proces stały. Warto zwrócić uwagę na wyraźny spadek emisji po roku 2007, co związane jest z sytuacją gospodarczą na świecie. Aż 24 proc. produkcji przemysłowej w Republice Czeskiej wytwarzanej jest przez przemysł motoryzacyjny, a przypomnijmy, że globalny kryzys ekonomiczny dotknął szczególnie mocno tę właśnie gałąź przemysłu. Poprawa sytuacji gospodarczej i wzrost produkcji przemysłowej będą miały oczywisty wpływ na poziom emisji gazów cieplarnianych do atmosfery.

⁴² *Energy Efficiency Profile: Czech Republic*,

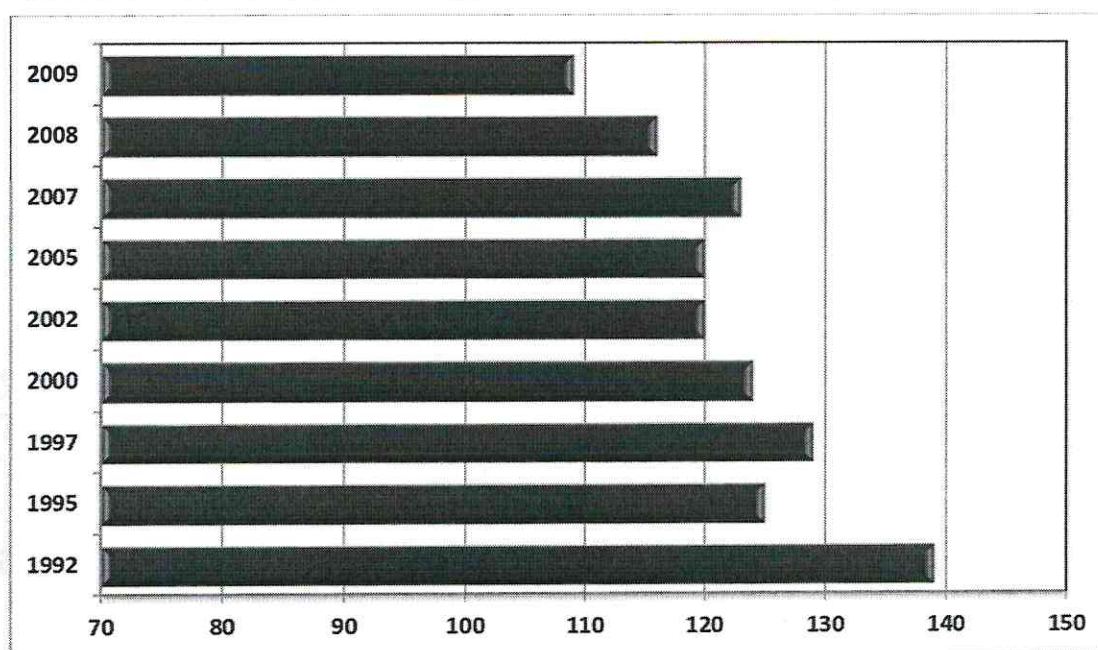
http://www.odyssee-indicators.org/publications/country_profiles_PDF/rcz.pdf, 23.08.2013.

⁴³ K. Vrábliková, *Politika životního prostředí*, [w:] S. Balík et al., *Veřejné politiky v České republice v letech 1989–2009*, Brno 2010, s. 376.

⁴⁴ *Politika ochrany klimatu v České republice*,

[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090507pok/\\$FILE/POK_final.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090507pok/$FILE/POK_final.pdf), 12.09.2013.

Rys.1. Roczny poziom emisji dwutlenku węgla w Republice Czeskiej (w mln ton)

Źródło: Bank Światowy, <http://data.worldbank.com>, 8.09.2013.

Zmniejszająca się emisja gazów cieplarnianych nie ma prostego przełożenia na jakość powietrza. W raporcie o stanie środowiska w Republice Czeskiej za rok 2011 wskazano, że zwiększył się poziom stężeń pyłu zawieszzonego PM10 i PM2,5 oraz benzopirenów będących efektem niskiej emisji, a więc przede wszystkim spalania w gospodarstwach domowych paliw o złej charakterystyce (odpady komunalne, plastik, złej jakości węgiel, itp.)⁴⁵. Powoli poprawia się stan wody. 93 proc. mieszkańców Republiki ma stały dostęp do wody odpowiedniej jakości, przy czym jej zużycie stopniowo się zmniejsza, zarówno w gospodarce, jak i u odbiorców indywidualnych (w 2011 roku wyniosło ono 1 892, 8 mln m³), co ma związek zarówno z wprowadzaniem nowych technologii, jak i wzrostem cen wody⁴⁶. Prawie połowa wody dostarczanej do domów i zakładów pracy pochodzi z ujęć podziemnych.

Republika Czeska należy, podobnie jak Polska, do państw UE o zdecydowanie najmniejszym udziale źródeł odnawialnych w produkcji energii pierwotnej. Mimo

⁴⁵ Zpráva o životním prostředí ČR v roce 2011...

⁴⁶ Tamże.

poprawy wskaźników są one wciąż na poziomie połowy średniej unijnej, co ilustruje poniższa tabela.

Tab.1. Energia ze źródeł odnawialnych w latach 2007–2010

	Pozyskanie energii pierwotnej (Mtoe)								Udział energii ze źródeł odnawialnych w energii pierwotnej ogółem (%)			
	Ogółem				ze źródeł odnawialnych							
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Czechy	33,7	32,8	31,1	31,5	2,4	2,4	2,6	2,9	7,0	7,4	8,3	9,2
Polska	72,6	71,3	67,3	67,5	4,9	5,4	6,1	6,9	6,7	7,6	9,0	10,2
UE-27	856,9	850,4	813,7	830,9	134,1	142,0	148,8	166,6	15,6	16,7	18,3	20,1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Energia ze źródeł odnawialnych w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 23.

Warunki naturalne i klimatyczne w Republice Czeskiej nie sprzyjają rozwojowi odnawialnych źródeł energii. Potencjał hydroenergetyczny rzek został już wykorzystany w 70 procentach, a spośród dalszych możliwych lokalizacji elektrowni wodnych aż jedną trzecią stanowią miejsca o niewielkim spadku terenu. Z drugiej jednak strony, ponad połowa siłowni wodnych powstała przed rokiem 1950 i ich modernizacja może przynieść wyraźną poprawę stopnia efektywności energetycznej. Niesprzyjające są także warunki dla rozwoju farm wiatrowych. Szacuje się, że do roku 2014 pozwolą one na budowę turbin o łącznej mocy zaledwie 700 MW (dla porównania, w sąsiedniej Austrii ma to być 1600 MW mocy, przy czym jej powierzchnia jest tylko o 6 proc. większa niż powierzchnia Republiki Czeskiej). Wykorzystanie źródeł geotermalnych nie wyszło na razie poza fazę eksperymentów, ale i tak mogą one dać w przyszłości do 2 TWh energii elektrycznej i 4 TWh energii cieplnej rocznie⁴⁷.

W ostatnich latach mocno rozwijała się fotowoltaika, co związane było z korzystnymi rozwiązaniami finansowymi, jednak energia słoneczna stanowi wciąż niewiele ponad 2 proc. całkowitej energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych.

⁴⁷ Szerzej: M. Czyżniewski, *Bezpieczeństwo energetyczne Republiki Czeskiej w kontekście polityki energetycznej Unii Europejskiej*, „Doctrina. Studia Społeczno–Polityczne”, nr 7/2010, s. 25–26.

W całym kraju działa obecnie ok. 15 tysięcy elektrowni słonecznych, z czego 13 tysięcy to niewielkie instalacje o maksymalnej mocy do 30 kW⁴⁸. Dopiero w 2007 r. powstały w Republice Czeskiej pierwsze przemysłowe siłownie o maksymalnej mocy powyżej 0,5 MW. W tej sytuacji najważniejszym źródłem energii odnawialnej w tym kraju pozostaje biomasa.

Stosowanie alternatywnych paliw w transporcie ma bardzo ograniczony zasięg i dotyczy w zasadzie wyłącznie samochodów osobowych. W 2009 r. po drogach Republiki Czeskiej jeździło 200 tysięcy samochodów z instalacją na propan–butan, w Polsce 2,3 miliona. Po przeliczeniu tego na liczbę samochodów osobowych zarejestrowanych w obu krajach można zauważyć, w Czechach wskaźnik liczby pojazdów napędzanych LPG jest trzykrotnie niższy. Liczba pojazdów napędzanych CNG szacowana jest na mniej niż półtora tysiąca, a w całej Republice Czeskiej dostępnych jest kilkadziesiąt stacji oferujących to paliwo.

Korzystne zmiany w strukturze produkcji energii mogłyby przynieść rozwój energetyki jądrowej. Już dziś 32 proc. energii elektrycznej w Republice Czeskiej wytwarzanych jest w elektrowniach atomowych. U naszych południowych sąsiadów działają dwie takie elektrownie: w Dukovanach na Morawach, gdzie zainstalowane są cztery reaktory o mocy 440 MWe każdy, uruchomione między rokiem 1985 i 1987, oraz w Temelínie w południowych Czechach (dwa reaktory o mocy 981 MWe każdy uruchomione w 1993 r.). Oblicza się, że po 2025 r. atom mogłyby być podstawową technologią produkcji energii elektrycznej w Republice Czeskiej, tym bardziej, że jest to jedyny kraj w UE eksploatujący własne złoża rudy uranu. Wymagałoby to jednak poważnych inwestycji, w tym zbudowania dwóch brakujących reaktorów elektrowni Temelín oraz przedłużenia żywotności obu siłowni o 20 lat – w Temelínie do 2062 r., a w Dukovanach do 2047 r.⁴⁹. Poważną przeszkodą dla rozwoju tego sektora energetyki są także wewnętrzne uwarunkowania społeczno–polityczne i klimat wokół energii atomowej pogarszający się od czasu katastrofy w Fukushima.

⁴⁸ <http://www.priroda.cz/clanky.php?detail=2268>, 28.08.2013.

⁴⁹ M. Czyżniewski, *Bezpieczeństwo energetyczne Republiki Czeskiej...*, s. 25.

Przemysł czeski, w tym energetyka, przechodzą poważne przemiany technologiczne, organizacyjne i własnościowe związane z transformacją ustrojową po 1989 r. Proces restrukturyzacji sektora energetycznego rozpoczął się już w 1990 r., gdy z dotychczasowego monopolisty ČEZ (*Československé energetické závody*) wydzielono ośmiu regionalnych dystrybutorów energii, całość jednak nadal pozostawała w rękach państwa. Z czasem sprywatyzowano część elektrociepłowni i mniejszych elektrowni⁵⁰. Spółka ČEZ, największy potentat na czeskim rynku energetycznym, będąca m.in. operatorem obu elektrowni jądrowych, nadal jest własnością państwa, które ma w niej ponad 70 proc. udziałów. Przeprowadzone działania doprowadziły do znaczącego spadku zatrudnienia w sektorze energetycznym. Z około 150 tysięcy osób pracujących w nim w roku 1990 w ciągu 12 lat pozostało 61 tysięcy (największa redukcja dotknęła przemysł węglowy – ze 106 tys. pracowników wielkość zatrudnienia spadła do 35 tysięcy)⁵¹.

W ślad za wytycznymi Unii Europejskiej Republika Czeska zliberalizowała wewnętrzny rynek energetyczny. Rynek energii elektrycznej został uwolniony w roku 2006, a rynek gazu rok później. Proces ten polegał m.in. na oddzieleniu producentów od dystrybutorów energii (a w dalszej kolejności dystrybutorów od sprzedawców) i wprowadzeniu możliwości dowolnego wyboru dostawcy energii przez konsumenta.

Program przeciwdziałania zmianom klimatycznym

Ochrona klimatu to istotny element polityki czeskich rządów, zwłaszcza w kontekście integracji tego kraju z Unią Europejską i zobowiązań międzynarodowych. Pierwszy strategiczny dokument w tym obszarze, *Państwowa polityka energetyczna Republiki Czeskiej* z roku 2000, pomógł zamknąć rozdział „Energetyka” w negocjacjach członkowskich z UE. Podobnie większość z ponad 30 ustaw regulujących kwestie ochrony środowiska to efekt dostosowywania legislacji krajowej do prawa wspólnotowego (choć pierwsza ustawa o ochronie środowiska

⁵⁰ F. Černoš, *Energetická politika*, [w:] S. Balík i in., dz. cyt., s. 152.

⁵¹ *Státní energetická koncepce České republiky*, Praha 2004, s. 17, <http://www.mpo.cz/dokument5903.html>, 29.08.2013.

naturalnego uchwalona została jeszcze w 1992 r.)⁵². Energetyka stała się także jednym z priorytetów czeskiego przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej (pierwsze półrocze 2009 r.), choć silniejszy akcent kładziono nie tyle na kwestie ochrony klimatu, ile na bezpieczeństwo energetyczne. Konflikt gazowy między Rosją a Ukrainą u progu czeskiej prezydencji pokazał, że był to niezwykle trafny wybór. W tym samym jednak czasie uchwalony został ostatecznie pakiet klimatyczno-energetyczny, który – na poziomie Unii – zakładał zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, zwiększenie poziomu efektywności energetycznej i udziału odnawialnych źródeł energii o 20 proc. do roku 2020. Stąd jednym z zadań czeskiej prezydencji było wypracowanie międzynarodowego porozumienia na rzecz wprowadzenia tych zmian w szerszej, globalnej skali. W okresie czeskiej prezydencji Rada do Spraw Energii przyjęła wnioski Komisji Europejskiej dotyczące promowania odnawialnych źródeł energii. Prezydencja czeska była także gospodarzem Europejskiego Forum Energii Nuklearnej, zostało ono jednak zbojkotowane przez organizacje ekologiczne⁵³.

Republika Czeska podpisała i ratyfikowała protokół uzupełniający Ramową Konwencję Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (tzw. protokół z Kioto) i prowadzi politykę na rzecz zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych. W ślad za porozumieniami międzynarodowymi czeskie rządy przygotowały plany działań na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Republika Czeska zobowiązała się zmniejszyć do 2012 r. emisję gazów cieplarnianych o 8 proc. w stosunku do roku 1990 i o 40 do roku 2020. Pierwsze z tych zobowiązań wypełniono z nawiązką – już w 2011 r. emisja gazów spadła o 31,9 proc., co wynika z bardzo wysokiego poziomu emisji gazów cieplarnianych w roku 1990⁵⁴. Średnioroczny spadek emisji daje nadzieję na spełnienie także drugiego celu. Dla przykładu, w roku 2012 emisja gazów

⁵² K. Vrábliková, dz. cyt., s. 370.

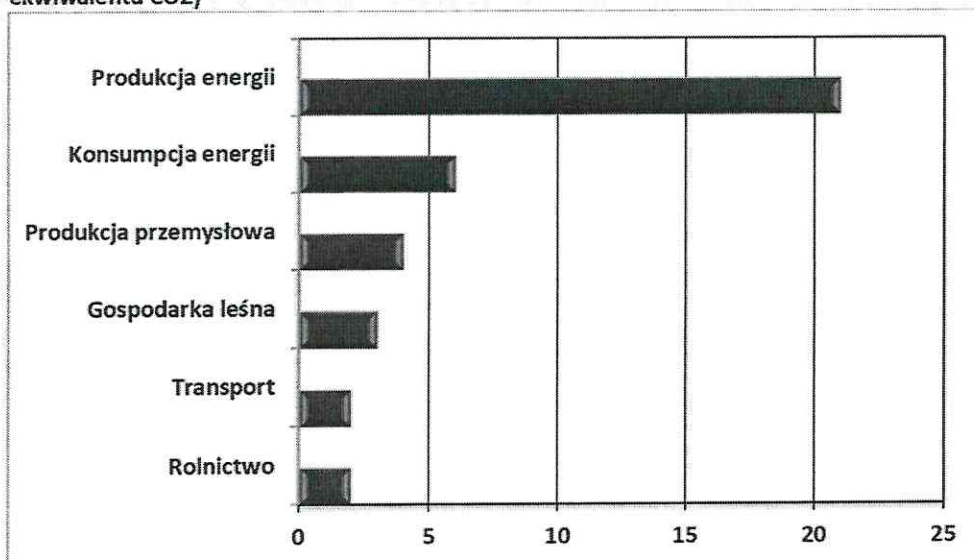
⁵³ Szerzej o działaniach czeskiej prezydencji na rzecz polityki klimatycznej: M. Czyżniewski, K. Witkowska-Chrzczonek, *Prezydencja Republiki Czeskiej w Radzie Unii Europejskiej. Studium prawnopolitologiczne*, Warszawa 2011.

⁵⁴ *Emise jednotlivých skleníkových plynů 1990 – 2011*, dostępne ze strony: [http://www.mzp.cz/cz/ochrana klimatu](http://www.mzp.cz/cz/ochrana_klimatu), 8.09.2013.

cieplarnianych była niższa o 5,2 proc. w stosunku do roku 2011, co było wynikiem lepszym niż średnia unijna⁵⁵.

Wykres nr 2 pokazuje potencjał obniżenia emisji gazów cieplarnianych do atmosfery w poszczególnych sektorach gospodarki. Jeśli przyjąć, że w roku 2020 roczna suma emisji zmniejszy się o 38 mln kiloton ekwiwalentu CO₂, to aż 21 mln kt ma być efektem zmian w produkcji energii. Tu z kolei największą szansą wydaje się rozwój źródeł odnawialnych, który ma zmniejszyć roczny poziom emisji o 9 mln t, dalej rozwój energetyki atomowej (8 mln) i produkcja energii z gazu ziemnego (4 mln)⁵⁶. Koszt wszystkich planowanych rozwiązań mających na celu zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych szacowano w 2009 r. na 700 milionów euro rocznie⁵⁷.

Rys.2. Potencjał obniżenia emisji gazów cieplarnianych w Republice Czeskiej do roku 2020 (w mln ton ekwiwalentu CO₂)

Źródło: *Politika ochrany klimatu v České republice*,
[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090507pok/\\$FILE/POK_final.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090507pok/$FILE/POK_final.pdf), 6.09.2013.

Zwiększenie udziału energii odnawialnej w produkcji energii pierwotnej to mocno akcentowany cel czeskiej polityki klimatycznej, wpisujący się w strategię Unii

⁵⁵ Česká republika podle Eurostatu snížila své emise CO₂ o 5,2%, tedy více než je průměr zemí EU, <http://www.tretiruka.cz/news/ceska-republika-v-roce-2012-snizila-emise-co2-o-3-vice-nez-je-prumer-zemi-eu27-/>, 13.09.2013.

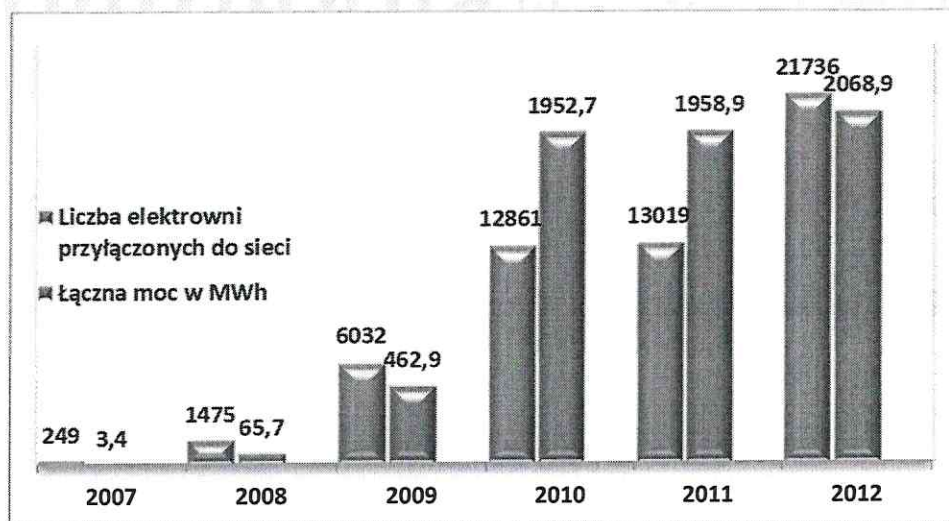
⁵⁶ *Politika ochrany klimatu...*

⁵⁷ Tamže.

Europejskiej i protokołu z Kioto. Wobec niekorzystnych perspektyw rozwoju energii pozyskiwanej z hydroelektrowni i farm wiatrowych, czeskie władze dostrzegły największy potencjał w energii solarnej. To właśnie ten rodzaj instalacji do produkcji energii mógł liczyć na największe wsparcie finansowe. W 2005 r. przyjęto ustawę w sprawie promowania produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, która wprowadziła gwarantowane ceny zakupu takiej energii od producentów oraz tzw. zielone premie. Zgodnie z ustawą cena gwarantowana dotyczyła każdego producenta energii, niezależnie od mocy instalacji oraz jej lokalizacji, i miała obowiązywać przez 15 lat. W roku 2006 cenę tę ustalono na poziomie 13,20 korony za kWh (nieco ponad 45 eurocentów).

System wsparcia fotowoltaiki rzeczywiście doprowadził do nagłego wzrostu instalacji solarnych. Między 2007 a 2012 r. ich liczba zwiększyła się prawie dziesięciokrotnie, a łączna moc wzrosła z 3,4 do ponad 2 tys. MWh. Wpływ na ten wzrost miał także wyraźny spadek cen paneli słonecznych. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że wsparcie finansowe fotowoltaiki (podobnie jak instalacji produkujących energię z wiatru i spadku wody) dotyczyło wyłącznie produkcji energii elektrycznej.

Rys. 3. Wzrost liczby elektrowni fotowoltaicznych w Republice Czeskiej i ich łącznej mocy w latach 2007-2012

Źródło: <http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/skrt-pro-fotovoltaiku-zrejme-projde-podporil-ho-senatni-vybor-1020338/galerie?id=156604>, 6.09.2013.

Szybko okazało się, że nakłady na rozwój odnawialnych źródeł energii przynoszą co prawda wymierne efekty mierzone wzrostem liczby i mocy instalacji, jednak niosą ze sobą bardzo poważne konsekwencje finansowe zarówno dla budżetu państwa, jak i odbiorców prądu. Wzrosła cena energii elektrycznej, co odczuli zarówno indywidualni konsumenci, jak i przemysł. Jedną tylko spółką rafineryjną Unipetrol (której większościowym udziałowcem jest PKN Orlen) szacowała, że w 2013 r. zapłaci za prąd ponad 25 mln euro więcej właśnie ze względu na wsparcie alternatywnych źródeł energii⁵⁸. Wzrost cen za energię w przemyśle miał nie tylko wpływ na wydatki firm, ale także na ich konkurencyjność, zwłaszcza na rynkach międzynarodowych. Czeski resort finansów podał, że w roku 2013 budżet państwa wyda na wspieranie rozwoju OZE 12 miliardów koron (ponad 0,5 mld euro), zaś odbiorców prądu będzie to kosztować aż 33 miliardy CZK (ok. 1,5 mld euro)⁵⁹. Nadto w ostatnim czasie ujawniono nieprawidłowości związane z zawyżaniem stawek dla niektórych firm produkujących prąd z paneli słonecznych, a fakt, że w przypadku wielu z nich nie da się ustalić faktycznego właściciela (są to spółki z akcjami na okaziciela), także wpłynął na klimat wokół odnawialnych źródeł energii w Czechach.

W tej sytuacji rząd zdecydował się ograniczyć konsekwencje polityki wspierania energii solarnej dla budżetu państwa, a ostatecznie całkowicie się z niej wycofać. W 2010 r. wprowadzono 26-procentowy podatek od zysków z instalacji fotowoltaicznych. Pierwotnie miał on obowiązywać tylko przez 3 lata, jednak w 2013 r. przedłużono go najpierw na kolejny rok, a następnie na cały okres wsparcia elektrowni (przy zmniejszeniu stawki do 10 proc.). Także w 2013 r. zdecydowano o zaprzestaniu finansowego wspierania producentów energii z instalacji fotowoltaicznych uruchomionych po 1 stycznia 2014 r. Przy okazji nowelizacji prawa wprowadzono obowiązek ujawniania przez firmy produkujące energię ze źródeł odnawialnych swojej struktury własnościowej.

⁵⁸ J. Groszkowski, *Skandal solarny w Czechach – implikacje*, „Best OSW”, 27.02.2013 r., <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/best/2013-02-27/skandal-solarny-w-czechach-implikacje>, 12.09.2013

⁵⁹ *Senát schválil omezení podpory elektřiny z obnovitelných zdrojů*, <http://www.finance.cz/zpravy/finance/399056-senat-schvalil-omezeni-podpory-elekriny-z-obnovitelných-zdroju/?MailcenDivLogin=1>, 2.09.2013.

Nowe rozwiązania prawno-finansowe uderzają przede wszystkim w firmy energetyczne inwestujące w instalacje przemysłowe. Środek ciężkości rozwoju fotowoltaiki w Republice Czeskiej przeniesie się raczej na niewielkie instalacje służące własnym potrzebom użytkowników. Pozwoli, jak się wydaje, osiągnąć poziom udziału OZE w wytwarzaniu energii pierwotnej wymagany przez zobowiązania międzynarodowe, ale nie doprowadzi do jego wyraźnego przekroczenia. Stąd energia elektryczna i ciepła z instalacji fotowoltaicznych pozostaną, jak dziś, na marginesie całkowitego bilansu produkcji energii w Republice Czeskiej.

Republika Czeska zabiegała na forum unijnym, by uznać energię atomową za jedno z odnawialnych źródeł energii. Realizacja tego postulatu pozwoliłaby skupić wysiłki na rzecz zwiększenia udziału OZE w produkcji energii właśnie na rozbudowie istniejących siłowni jądrowych, jednak Czesi mogli liczyć jedynie na poparcie ze strony Francji. W obowiązującej czeskiej strategii ochrony klimatu wyraźnie zaznaczono, że energia atomowa nie może być postrzegana jako substytut energii ze źródeł odnawialnych i rozwój obu sektorów musi odbywać się niezależnie⁶⁰. Wydaje się jednak, że ograniczanie wsparcia dla rozwoju źródeł odnawialnych musi nieść ze sobą inwestycje w energetykę jądrową. Z symulacji Ministerstwa Środowiska Naturalnego w Pradze wynika, że mogłyby one zmniejszyć emisję gazów cieplarnianych w 2030 r. o 7 mln ton ekwiwalentu CO₂⁶¹. Symulacja ta zakłada jednak powstanie w 2015 r. nowej siłowni jądrowej, co jest nierealne. Możliwa jest jedynie rozbudowa elektrowni w Temelínie, jednak dyskusje nad tym toczą się co najmniej od 20 lat (ostatnio dotyczą wyboru oferenta).

Poniższa tabela pokazuje zmianę w strukturze produkcji energii pierwotnej w sytuacji, w której produkcja energii w siłowniach atomowych pozostanie na dotychczasowym poziomie. Jak widać, dla koniecznego zmniejszenia energii pozyskiwanej z węgla i paliw płynnych konieczny byłby gwałtowny rozwój źródeł

⁶⁰ *Politika ochrany klimatu...*

⁶¹ *Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v České republice*, Praha 2007, s. 56, [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/narodni_program_zmirneni_dopadu/\\$FILE/OZK-Narodni_program-20040303.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/narodni_program_zmirneni_dopadu/$FILE/OZK-Narodni_program-20040303.pdf), 12.09.2013.

odnawialnych. Republika Czeska stoi więc przed bardzo ważną, strategiczną decyzją, na jaki rodzaj energii postawić.

Tab. 2. Roczne zapotrzebowanie na energię pierwotną w Republice Czeskiej z wybranych źródeł (w PJ)

Rok	Węgiel brunatny	Węgiel kamienny	Ropa naftowa	Paliwa płynne	Gaz	Energia jądrowa	Źródła odnawialne
2010	529	235	347	20	351	318	92
2020	423	147	349	1	406	318	158

Źródło: *Potenciál snížení emisí znečišťujících látek v České republice k roku 2020*, Praha 2010, s. 12, [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/snizovani_emisi_2020/\\$FILE/OOO-](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/snizovani_emisi_2020/$FILE/OOO-Potencial_snizovani_emisi_2020_exPR-20100106.pdf)

[Potencial snizovani emisi 2020 exPR-20100106.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/snizovani_emisi_2020/$FILE/OOO-Potencial_snizovani_emisi_2020_exPR-20100106.pdf), 29.08.2013.

Należy się liczyć z tym, że rozwój energetyki atomowej (choć mający zupełnie inną strukturę i charakter niż rozwój energii ze źródeł odnawialnych) także będzie wymagał finansowego wsparcia ze strony budżetu państwa. Operator obu istniejących elektrowni atomowych (ČEZ) domaga się utworzenia mechanizmu stabilizacyjnego łagodzącego skutki wahań na rynku cen energii elektrycznej. Operator otrzymywałby państwowe dopłaty w sytuacji spadku cen, z kolei ich wzrost oznaczałby konieczność odprowadzenia do budżetu państwa dodatkowych środków. Ministerstwo Przemysłu i Handlu dopuszcza tymczasem jedynie krótkotrwałą stabilizację ceny i wydaje się, że brak porozumienia w tej sprawie może zatrzymać budowę nowych bloków jądrowych w Czechach⁶². Doraźnym działaniem jest zwiększenie efektywności istniejących bloków jądrowych o 5 proc. za sprawą lepszego paliwa do reaktorów⁶³.

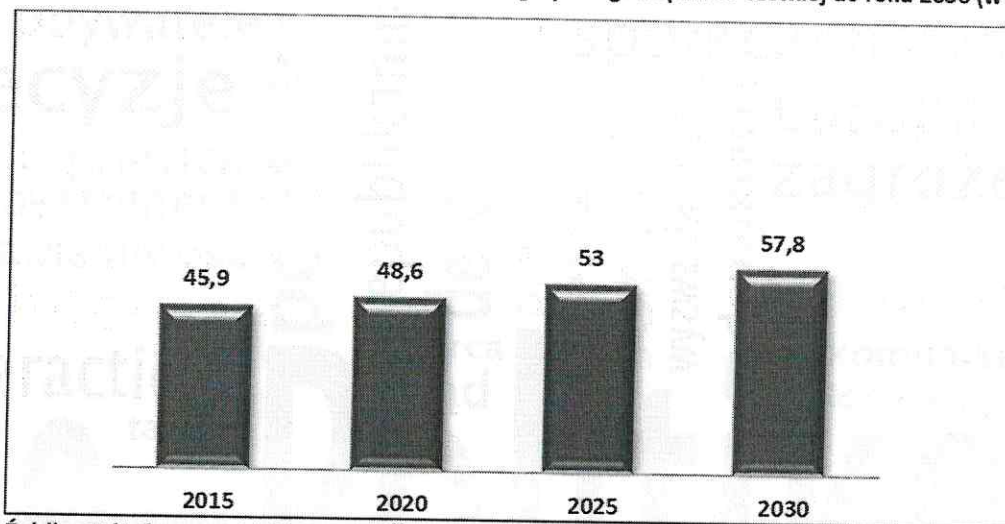
Zmiana struktury produkcji energii, konieczna dla zmniejszenia poziomu emisji gazów cieplarnianych, pociągnie za sobą zmianę w poziomie zależności energetycznej Republiki Czeskiej. Jak wspomniano, oparta na węglu gospodarka może korzystać z własnych źródeł, jednak zwiększenie udziału gazu ziemnego w produkcji energii przy jednoczesnym wzroście zapotrzebowania na ropę będzie oznaczać konieczność zwiększenia importu surowców z zagranicy. Wykres 4. pokazuje umiarkowaną prognozę zmian uzależnienia energetycznego Republiki Czeskiej przygotowaną przez

⁶² J. Groszkowski, dz.cyt.

⁶³ *Politika ochrany klimatu...*

Ministerstwo Handlu i Przemysłu – w 2008 r. niezależna komisja do spraw energii powołana przez czeski parlament ostrzegała przed jeszcze większym wzrostem zależności energetycznej, która w roku 2030 miałyby osiągnąć 70 proc., a w roku 2050 – 80 proc.⁶⁴

Rys. 4. Prognozowana zmiana uzależnienia energetycznego Republiki Czeskiej do roku 2030 (w procentach)

Źródło: *Státní energetická koncepce České republiky*, Praha 2004, s. 17, <http://www.mpo.cz/dokument5903.html>, 9.09.2013.

Zmniejszenie ilości gazów cieplarnianych w transporcie ma się dokonać m.in. dzięki sukcesywnemu przenoszeniu transportu z dróg na inne szlaki. Tabela 3. pokazuje jednak, że potencjał takich zmian jest stosunkowo niewielki. W ostatnich latach zmniejsza się ogólny tonaż przewożonych ładunków, ale trend ten – choć w mniejszym stopniu – dotyczy zarówno transportu drogowego, jak i kolejowego. Ilość ładunku spławianego rzekami jest przy tym śladowa.

⁶⁴ *Stručna zpráva o výsledcích práce Nezávislé energetické komise*, Praga 2008, s. 4-9.

Tab. 3. Krajowy transport towarów w Republice Czeskiej (w mln ton ładunku)

Szlak transportu	2004	2009
Drogi	466	370
Kolej	89	77
Rzeki	1	1

Źródło: Eurostat: *Energy, Transport, Environment Indicators*, Luxembourg 2011, s. 110–118.

Elementem czeskiej polityki klimatycznej jest także zmniejszanie energochłonności przemysłu. W okresie między rokiem 2015 a 2020 ma ona, zgodnie z założeniami, osiągnąć średnią unijną pod względem kosztu wytworzenia tysiąca euro PKB¹.

Klimat i środowisko naturalne jako element czeskiej dyskusji politycznej

Planowanie i realizacja polityki klimatycznej ma w Republice Czeskiej szczególny wymiar – kwestie ochrony środowiska naturalnego są elementem dyskusji politycznej, często niezwykle gorącej. Nie jest to jednak, jakby się mogło zdawać, efekt szczególnego wyczulenia społeczeństwa i jego reprezentantów na problemy ekologii. Stały się one elementem walki czysto politycznej, a zjawisko to ma swoje korzenie jeszcze w czasach komunistycznej Czechosłowacji, zwłaszcza w latach 80-tych dewastacja środowiska była jednym z najistotniejszych tematów poruszanych przez czechosłowacką opozycję. Zaczęły powstawać, z reguły niewielkie, organizacje walczące na forum lokalnym o poprawę jakości powietrza, wody i gruntów czy prowadzące działalność oświatową w tym zakresie (swoją organizację ekologiczną miał nawet Związek Młodzieży Socjalistycznej). Ich rozwój był możliwy m.in. dzięki temu, że władze uznały tę tematykę za stosunkowo nieszkodliwą, wentyl bezpieczeństwa dla społeczeństwa szukającego forum aktywności społecznej. Na początku 1990 r. w Czechosłowacji istniało ok. 800 takich organizacji². Ten nurt opozycji miał wpływ na kształtowanie się dyskusji publicznej w Czechach jeszcze wiele lat po Aksamitnej Rewolucji. Politycy wywodzący się z ruchu dysydenckiego chętnie

¹ *Státní energetická koncepce České republiky...*

² A. Fagin, *Environmental Protests in Czech Republic*, „Czech Sociological Review”, nr 2/2000, s. 141.

odwoływali się do kwestii ochrony środowiska, uznając działania na jej rzecz za naturalny atrybut demokratycznego państwa.

W okresie transformacji ustrojowej ekologia znalazła się w centrum walki ideologicznej, w której starły się ze sobą różne wizje państwa. Szczególnie chętnie odwoływał się do tej tematyki Václav Klaus, twórca konserwatywno-liberalnej partii ODS, premier, a później prezydent Republiki Czeskiej. Niemal od początku swojej kariery przestrzegał, że nie da się pogodzić liberalnej wizji państwa, zwłaszcza zaś wolnego i stale rozwijającego się rynku, z ograniczeniami wymuszonymi przez obrońców środowiska. Klaus zarzuca organizacjom ekologicznym świadome szerzenie katastrofizmu ekologicznego i uznaje, że u źródeł ich działania nie leży faktyczna troska o środowisko, lecz chęć ograniczenia wolności jednostki i podporządkowania jej państwu. Ekologizm, podobnie jak ruch dysydencki, ma dla niego jednoznacznie lewicowy charakter.

Klaus przekonuje, że nie ma jednoznacznych dowodów na zmiany klimatu, a już na pewno na to, że są one spowodowane działalnością człowieka. Stąd polityka klimatyczna nie tylko nie przyniesie pozytywnych skutków, ale doprowadzi wręcz do zatrzymania rozwoju cywilizacyjnego. Zdecydowanie odrzuca protokół z Kioto i inne arbitralnie przyjmowane zobowiązania międzynarodowe dotyczące ograniczania emisji gazów cieplarnianych, uznając, że przyczynią się one do „deindustrializacji świata”. Jest przeciwnikiem jakichkolwiek form wspierania odnawialnych źródeł energii (jako prezydent zawetował ustawę w tej sprawie) i opowiada się za rozwojem energetyki jądrowej. To rząd Klause podjął w 1993 r. odkładaną dotąd decyzję o rozbudowie elektrowni w Temelínie, do czego jednak nie doszło z powodów politycznych i sprzeciwu Austrii w okresie negocjacji Republiki Czeskiej z UE. Klaus uważa, że w miejsce beznadziejnych wysiłków na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu należy przygotować się na jego skutki, a ochrona środowiska powinna być ograniczona do codziennych działań każdego człowieka we własnym otoczeniu³.

³ Szerzej: M. Czyżniewski, *Idee w polityce Václava Klause*, Toruń 2012, s. 279–290.

Poglądy Klausy na ekologię znalazły swoje wyraźne odbicie w programach ODS, jednego z dwóch najważniejszych stronnictw czeskiej sceny politycznej, i w działaniach tworzonych przez tę partię rządów. Chociaż drogi Klausy i ODS rozeszły się na dobre już kilka lat temu (głównie na tle stosunku do UE), w kwestiach ekologii partia ta dość konsekwentnie trzyma się linii wyznaczonej przez swojego twórcę i wieloletniego przywódcę.

Wygrana ODS w wyborach parlamentarnych w 1992 r. i objęcie teki premiera Republiki Czeskiej przez Václava Klausy miały wpływ na politykę państwa dotyczącą środowiska naturalnego, mówiło się wręcz o zwycięstwie interesów gospodarczych nad interesami środowiska. Ograniczono kompetencje Ministerstwa Środowiska Naturalnego, przenosząc część z nich na poziom Ministerstwa Gospodarki, zmniejszono udział sektora non-profit w planowaniu i wdrażaniu polityki ochrony środowiska, nie podjęto żadnych strategicznych działań w tym zakresie, co widoczne jest w braku nowych rozwiązań prawnych. Pojęcie „zrównoważonego rozwoju” praktycznie zniknęło z rządowych dokumentów⁴. W 1995 r. trzy największe organizacje pozarządowe zajmujące się ekologią uznane zostały za organizacje wywrotowe i znalazły się pod obserwacją służb specjalnych⁵. Rząd Mirka Topolánka (2007–2009) zapowiadał rozwój energetyki atomowej, musiał jednak ulec Partii Zielonych, niezbędnej do utrzymania większości parlamentarnej, i zobowiązać się do niepodejmowania działań w tym zakresie. Kolejny rząd ODS, kierowany przez Petra Nečasa, wprowadził podatek dla producentów energii z instalacji solarnych.

Politycy ODS zapewniają, że zależy im na stanie środowiska. W 2010 r. jeden z przywódców partii, Alexandr Vondra podkreślał, że dbanie o przyrodę jest jednym z fundamentów idei konserwatywnych (powoływał się na słowo *conservation* oznaczające w języku angielskim ochronę przyrody). W ślad za Klausy ODS z rezerwą podchodzi do teorii globalnego ocieplenia. W jednej z deklaracji programowych napisano: *Nie możemy, odwołując się do rzekomych zmian klimatu, decydować się na takie działania w gospodarce, które utrudnią jej rozwój i spowodują*

⁴ K. Vrábliková, dz. cyt., s. 383-384.

⁵ A. Fagin, dz. cyt., s. 145.

wzrost kosztów, co odbiłoby się przede wszystkim na portfelach konsumentów. W ramach ochrony przyrody musimy czynić tylko to, co jest zgodne ze zdrowym rozsądkiem, umiarkowane i ekonomicznie do przyjęcia dla obywateli⁶.

ODS sprzeciwia się sztucznemu wspieraniu odnawialnych źródeł energii, powołując się na czeskie doświadczenia w tym zakresie. Konsekwentnie za to chce rozwoju energetyki jądrowej i uznania energii pochodzącej z elektrowni atomowych za czystą energię, przypominając, że w jedynym kraju Unii Europejskiej, w którym wydobywa się rudę uranu, energia jądrowa jest naturalną częścią gospodarki. Dla ochrony środowiska ODS opowiada się za oszczędzaniem energii i zwiększaniem efektywności energetycznej. Chce tworzenia infrastruktury drogowej, zwłaszcza tras szybkiego ruchu i obwodnic miast, przekonując, że płynny ruch samochodów jest bardziej przyjazny dla środowiska, budować centra logistyczne, rozwijać transport kolejowy i wodny. W dokumencie z 2004 r., gdy ODS znajdowało się w opozycji, Bedřich Moldan, minister środowiska w gabinecie cieni, opowiadał się za zmniejszeniem regulacji w zakresie ochrony środowiska, zunifikowaniem prawa, wprowadzaniem mniejszej liczby przepisów, za to czytelnych i dających się realizować. Uznał, że Republika Czeska winna przyjmować tylko takie zobowiązania międzynarodowe, które są możliwe do spełnienia, i unikać nacisków ze strony międzynarodowych lobby ekologicznych. Podkreślał, że Republika Czeska jest na innym poziomie rozwoju gospodarczego niż bogate państwa unijne i nie można zmuszać jej do prowadzenia identycznej polityki klimatycznej.⁷ Przede wszystkim jednak, znów w ślad za Václavem Klausem, ODS uznaje, że ochronę środowiska naturalnego należy rozpocząć na poziomie jednostki, w jej najbliższym otoczeniu⁸.

Podobny stosunek do polityki klimatycznej prezentuje obecny prezydent Republiki Czeskiej, Miloš Zeman, który uznaje, że teoria globalnego ocieplenia to historyczne działania ekologicznego lobby. W 2010 r. mówił: *Uznaję teorię globalnego ocieplenia za twierdzenie wyrastające z ludzkiej pychy, twierdzenie, że ludzkość*

⁶ <http://www.ods.cz/programova-temata/zivotni-prostredi>, 12.08.2013.

⁷ B. Moldan, *Prostředí pro zdravý život*, http://archiv.ods.cz/docs/publikace/modra_sance-zp.pdf, 13.08.2013.

⁸ *Řešení, která pomáhají. Volební program ODS 2010*,

<http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>, 12.09.2013.

poprzez emisję gazów cieplarnianych może spowodować dramatyczne wahanie temperatury na Ziemi⁹. W badaniu przeprowadzonym przez trzy organizacje pozarządowe w trakcie wyborów prezydenckich w 2013 r. Zeman został określony jako kandydat najmniej przyjazny ekologii¹⁰. Charakterystyczne, że Miloš Zeman i Václav Klaus stali zawsze na dwóch przeciwległych pozycjach ideologicznych. Socjaldemokracja, której Zeman przewodził przez kilka lat, jest dla Klause podręcznikowym wręcz przykładem mylnej i niebezpiecznej ideologii skierowanej przeciwko jednostce. Tymczasem obaj politycy wspierali się wielokrotnie, Klaus poparł otwarcie Zemana w kampanii prezydenckiej, a w latach 1998–2002 ODS, będąc formalnie w opozycji, zobowiązała się nie dopuścić do odwołania mniejszościowego rządu partii socjaldemokratycznej. Z drugiej strony poglądy Miloša Zemana na politykę klimatyczną odbiegają od oficjalnego stanowiska jego dawnej partii (podobnie jak było to w przypadku Klause i ODS, także Zeman rozstał się z ČSSD, którą zakładał). Warto przypomnieć, że to właśnie w okresie rządów socjaldemokratów (choć już po odejściu Zemana ze stanowiska premiera i przewodniczącego partii) trwały najbardziej intensywne prace nad harmonizacją prawa krajowego i wspólnotowego, także w zakresie ochrony środowiska.

Od kilku lat w czeskiej partii socjaldemokratycznej widoczna jest zmiana stosunku do kwestii ochrony klimatu, co jest szczególnie warte uwagi w związku z faktem, że ČSSD typowana jest na zwycięzcę najbliższych wyborów parlamentarnych w Republice Czeskiej. Przyjmuje ona stanowisko charakterystyczne dla europejskich socjaldemokratów. ČSSD poparła cele EPS, zgodnie z którymi należy zmniejszyć emisję gazów cieplarnianych do roku 2020 o 30 procent, do 2050 o kolejnych 80-95 proc. Spośród największych czeskich partii to właśnie socjaldemokrati wydali odrębny dokument prezentujący ich poglądy na kwestie klimatu i ochrony środowiska („Manifest ekologiczny” z 2012 r.). Opowiadają się w nim za taką drogą rozwoju gospodarczego, która będzie zgodna z socjalnymi, materialnymi i duchowymi

⁹ Zeman: Za hysterii globálního oteplování stojí ekologičtí lobbisté, <http://freeglobe.parlamentnilisty.cz/Articles/3050-zeman-za-hysterii-globalniho-oteplovani-stoji-ekologicti-lobbiste.aspx>, 12.08.2013.

¹⁰ Miloš Zeman vymyslel nový způsob třídění odpadu: Žádný neprodukuje, <http://www.ceskapozice.cz/domov/ekologie/milos-zeman-vymyslel-novy-zpusob-trideni-odpadu-zadny-neprodukuje>, 12.08.2013.

potrzebami obywateli przy pełnym poszanowaniu kwestii środowiska, i wyznaczają granicę wzrostu gospodarczego, w którym nie zostaną naruszone zdolności regenerowania się przyrody. ČSSD deklaruje w swoim manifestie *wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii w taki sposób, aby poziom ich zużycia nie przekraczał zdolności odnawiania się, wykorzystanie źródeł nieodnawialnych tak, by poziom zapotrzebowania na nie spadał, a emisja zanieczyszczeń i odpadów powinna być na takim poziomie i w takiej jakości, by dało się je efektywnie wykorzystać dla zastąpienia źródeł energii pierwotnej*¹¹.

Socjaldemokraci widzą najtańszy, najszybszy i najbardziej bezpieczny sposób obniżania zapotrzebowania na energię elektryczną, a zarazem na ograniczenie poziomu emisji gazów cieplarnianych, w podwyższaniu efektywności energetycznej. Ma to pomóc także w przeciwdziałaniu uzależnieniu energetycznemu kraju. Szansę na zmianę struktury produkcji energii widzą we wprowadzeniu wsparcia finansowego dla producentów energii cieplnej ze źródeł odnawialnych, analogicznego do wsparcia udzielanego od 2005 r. producentom energii elektrycznej. ČSSD chce wprowadzić opłaty środowiskowe dla transportu drogowego uzależnione od klasy emisji spalin, rodzaju drogi, a nawet pory dnia. Zapowiada stworzenie warunków dla rozwoju transportu kombinowanego, zwłaszcza przeniesienia ładunków z dróg na tory, oraz rozwój infrastruktury drogowej i kolejowej. Chce wspierać produkcję i zakup samochodów napędzanych silnikami elektrycznymi i utrudnić import używanych pojazdów z zagranicy niespełniających norm emisji spalin¹².

Swoje cele w polityce klimatycznej prezentuje także partia komunistyczna – jest to również licząca się siła parlamentarna, choć do tej pory nikt nie zdecydował się stworzyć z nią koalicji rządowej. Nie jest jednak wykluczone, że w przypadku zwycięstwa socjaldemokratów w kolejnych wyborach mogą oni szukać partnera właśnie w tej partii. KSČM nie odnosi się w swoim programie do kwestii wspierania energii ze źródeł odnawialnych, wyraźnie jednak opowiada się za rozwojem

¹¹ *Ekologický manifest ČSSD. Programové teze pro veřejnou debatu*, <http://www.cssd.cz/program/program-podle-vas/ekologicky-manifest-cssd/>, 15.08.2013.

¹² Tamże.

„bezpiecznej energetyki atomowej”¹³. Partia chce rozwoju ekologicznego transportu i zapowiada wprowadzenie *prawnych, ekonomicznych i innych narzędzi dla rozwiązania wieloletniego problemu zanieczyszczonego powietrza na dużej części terytorium Republiki*¹⁴. Komuniści skupiają się także na gospodarce leśnej i wodnej oraz rolnictwie. Chcą większego zróżnicowania lasów, prawnej ochrony źródeł wody pitnej i rozwoju rolnictwa ekologicznego.

W Republice Czeskiej działa także Partia Zielonych (*Strana zelených*), która w wyborach do Izby Poselskiej w 2006 r. zdobyła 6 mandatów i weszła do koalicji rządowej z ODS. W kolejnych wyborach do izby niższej nie udało jej się przekroczyć wymaganego progu, w Senacie ma tylko jednego przedstawiciela – senator z Brna, która jednak nie jest członkinią partii. W 2005 r. część członków skonfliktowanych z ówczesnym przewodniczącym utworzyło własną partię – Zieloni (*Zelení*), nie ma ona jednak większego znaczenia na czeskiej scenie politycznej.

Podsumowanie

Republika Czeska w pełni docenia znaczenie polityki klimatycznej i aktywnie włącza się w realizację jej celów. Ma przy tym znaczące osiągnięcia w poprawie wskaźników energochłonności i efektywności energetycznej gospodarki oraz emisji gazów cieplarnianych, a także wypełnia przyjęte założenia dotyczące rozwoju odnawialnych źródeł energii. Międzynarodowe zobowiązania w zakresie polityki klimatycznej należy jednak rozpatrywać w kontekście uwarunkowań gospodarczych, politycznych i społecznych. Czeska gospodarka oparta jest na węglu i realizacja podjętych zobowiązań będzie oznaczała zdecydowaną zmianę struktury produkcji energii, a także istotny wzrost uzależnienia energetycznego. Wydaje się, że kolejne czeskie rządy nie podjęły ostatecznej decyzji co do proporcji rozwoju odnawialnych źródeł energii i energetyki jądrowej. Z jednej strony mamy do czynienia z niewielkim potencjałem rozwoju OZE, na granicy wymogów UE i Protokołu z Kioto, z drugiej zaś

¹³ *Otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010*, <http://www.kscm.cz/volby-a-akce/poslanecka-snemovna-pcr6/programove-cile-kscm/volebni-program-2010-2014>, 3.09.2013.

¹⁴ Tamże.

z pogarszającym się klimatem wokół energetyki jądrowej i koniecznością podjęcia odważnych decyzji politycznych. Republika Czeska nie może jednak nie rozwiązać istniejącego dylematu – zaniedbanie zarówno energii ze źródeł odnawialnych, jak i energetyki atomowej, może spowodować, że kraj ten nie tylko nie wypełni w odpowiedni sposób założeń związanych ze zmianą struktury produkcji energii i jej konsumpcji, ale może wręcz pogłębić istniejące problemy.

Marcin Czyżniewski – adiunkt w Katedrze Europy Wschodniej Wydziału Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Abstrakt

Artykuł opisuje sposób projektowania i realizacji polityki klimatycznej w Republice Czeskiej. Jest ona krajem przemysłowym, w którym produkcja energii opiera się na paliwach stałych. Problemem jest wysoka energochłonność gospodarki oraz niewielki potencjał rozwoju odnawialnych źródeł energii. Istotną rolę w kształtowaniu polityki klimatycznej ma także kwestia energetyki atomowej. Republika Czeska mogłaby w dużym stopniu zwiększyć jej udział w produkcji energii, jednak na przeszkodzie stoi wieloletni brak decyzji politycznych. Autor artykułu podkreśla, jak istotna jest kwestia ochrony klimatu w czeskiej debacie politycznej, prezentuje przy tym wizje ochrony środowiska wypracowane przez najważniejsze czeskie partie polityczne. Istotną częścią artykułu jest przedstawienie międzynarodowych zobowiązań Republiki Czeskiej na rzecz ochrony klimatu i stopnia ich realizacji.

CLIMATE POLITICS OF THE CZECH REPUBLIC

Abstract

The article describes the way of planning and executing of climate politics in the Czech Republic. It is an industrial country where energy production is based on solid fuels. The problems are high energy-consuming economy and poor development potential of renewable energy sources. Nuclear power issue is also crucial for shaping

the climate politics. The Czech Republic could increase its share in energy production to a great extent but the lack of appropriate political decisions, lasting for many years, is one of the obstacles. The author of the article emphasizes how crucial environmental protection issues are for the Czech political debate and, at the same time, he presents different visions of environmental protection elaborated by the most important Czech political parties. A crucial part of the article is devoted to the presentation of international obligations of the Czech Republic in favour of environmental protection and the degree of their execution.